

Seria repetytoriów dla szkół średnich

JĘZYK POLSKI

KOREPETYCJE MATURZYSTY

ś	ż	?	ó	ń	u	ę	rz	ł	ź	ć
q	ó	ź	ż	ć	?	ż	ć	ę	ś	u
?	rz	ń	u	ę	ł	ś	ó	u	?	ć
ś	ż	?	ó	ć	u	ę	rz	ł	ź	ó
q	ó	ź	rz	ć	?	ż	ć	ę	ś	u
?	ć	ń	u	ę	ł	ś	ó	ż	?	rz
ś	ż	?	ó	ń	u	ę	rz	ł	ź	ć
q	ó	ź	u	ć	?	ż	ć	ę	ś	u

TWÓJ DOMOWY NAUCZYCIEL

NASZ CEL:

MATURA

ZDANA NA 100%

Izabela Galicka

JĘZYK POLSKI

KOREPETYCJE MATURZYSTY

OLDSCHOOL

• STARADOBRASZKOŁA •

Redaktor serii: **Marek Jannasz**

Redakcja i korekta: **Paweł Pokora**

Projekt okładki: **Teresa Chylińska-Kur, KurkaStudio**

Projekt makiety i opracowanie graficzne: **Kaja Mikoszevska**

© Copyright by Wydawnictwo Lingo sp. j., Warszawa 2012

www.cel-matura.pl

ISBN: 9788363165741

Skład i łamanie: Kaja Mikoszevska

Druk i oprawa: Pozkal

Drodzy Uczniowie i Maturzyści!

Oddajemy w Wasze ręce repetytorium, dzięki któremu szybko i gruntownie powtórzycie, a także rozszerzycie swoją wiedzę na temat polskiej oraz światowej literatury – od czasów starożytnych po współczesność. Książka przeznaczona jest głównie dla licealistów, ze szczególnym uwzględnieniem maturzystów. Obejmuje materiał z zakresu podstawowego oraz rozszerzonego.

Repetytorium ma lekką, słownikowo-hasłową formę, pozwalającą błyskawicznie zorientować się w gąszczu terminów, konwencji i stylów.

Zagadnienia omawiane są w porządku chronologicznym, co sprawia, że łatwiej jest usystematyzować wiadomości. Wszystkie rozdziały mają tę samą budowę. W klimat i umysłowość kolejnych okresów literackich ciekawie wprowadza **Wizytówka epoki**. Jej uzupełnienie stanowią krótkie informacje na temat myślicieli i najistotniejszych nurtów filozoficznych danej epoki (**Jak oni myśleli, czyli filozofia**). Głównym elementem każdego rozdziału jest omówienie lektur oraz twórczości najważniejszych autorów (**Przypomnij sobie lektury**). Przydatne dodatki to: słowniczek (**Terminy i pojęcia**) i **Tablica chronologiczna** z najważniejszymi wydarzeniami z omawianego okresu. W utrwaleniu poznanych wiadomości pomaga błyskawiczny **Test z epoki**, a suchym faktom rumieńców dodają ciekawostki (**Czy wiesz, że...**). Zamieszczony na końcu repetytorium **Indeks osób i postaci literackich** upraszcza odnalezienie poszukiwanego autora czy bohatera.

Nasza książka ma też specjalny suplement **Praktyczne porady maturalne**. Znajdziecie w nim wskazówki, jak efektywnie (i efektownie!) zdać końcowy egzamin z języka polskiego. Są tam też podane przykładowe tematy, wraz z konspektami, ustnej i pisemnej matury.

Z życzeniami matury na 100 procent

Izabela Galicka

Wstęp 3**1. Biblia – nasz fundament** 7

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki (skąd pochodzi słowo Biblia) • **Przypomnij sobie lektury:** Stworzenie świata, Abraham i Izaak, Psalmy, Księga Koheleeta (Eklezjasta), Księga Hioba, Pieśń nad pieśniami, Nowy Testament (przypowieści), Apokalipsa św. Jana • **Terminy i pojęcia:** apokalipsa, apokaliptyczne sceny, Arka Noego, gałązka oliwna, Judaszowe srebrniki, Kanaan, Kainowe piętno, kolos na glinianych nogach, *Mane, Tekel, Fares*, manna z nieba, miska soczewicy, plagi egipskie, Salomonowy wyrok, Sodoma i Gomora, umywanie rąk, wdowi grosz, zamienić się w stęp soli, Wieża Babel • **Tablica chronologiczna** • **Test z epoki**

2. Antyk – źródło europejskości 19

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki (klasycyzm, mitologia grecka, mityczni bogowie i herosi, teatr grecki) • **Jak oni myśleli, czyli filozofia:** Sokrates, Platon, cynicy, epikurejczycy, stoicy, sofisci • **Przypomnij sobie lektury i autorów:** „Król Edyp”, „Iliada”, „Odyseja”, Tyrtajos, Safona, Symonides, Horacy • **Terminy i pojęcia:** Arkadia, Drakońskie prawo, elegia, epigramat, Fortuna (grecka Tyche), ironia tragiczna, jabłko niezgody, koń trojański, koszula Dejaniry, nić Ariadny, Niobe, Orfeusz i Eurydyka, patos, porównanie homeryckie, pięta Achillesa, puszka Pandory, paniczny strach, róg obfitości, sielanka, stajnia Augiasza, topos, wejść na Parnas, złote runo • **Tablica chronologiczna** • **Test z epoki**

3. Średniowiecze
– czy rzeczywiście mroczne? 35

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki (teocentryzm, uniwersalizm średniowieczny,

wzorce parenetyczne) • **Jak oni myśleli, czyli filozofia:** św. Augustyn, św. Tomasz z Akwinu, św. Franciszek z Asyżu, scholastyka • **Przypomnij sobie lektury:** „Pieśń o Rolandzie”, „Tristan i Izolda”, „Legenda o św. Aleksym”, „Wielki Testament”, „Boska komedia”, „Bogurodzica”, „Lament świętokrzyski”, „O zachowaniu się przy stole”, „Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią”, „Kronika” Galla Anonima, „Kronika polska”, „Roczniki” • **Terminy i pojęcia:** alegoria, apokryf, *ars moriendi*, asceza, *chanson de geste*, etos rycerski, hagiografia, kazanie, krucjata, legenda, literatura parenetyczna, moralitet, poezja prowansalska, romans rycerski, teocentryzm • **Tablica chronologiczna** • **Test z epoki**

4. Renesans
– odrodzenie starożytności 55

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki (humanizm, powrót do źródeł – *ad fontes*, antropocentryzm) • **Jak oni myśleli, czyli filozofia:** neoplatonizm renesansowy, Tomasz Morus, Niccolò Machiavelli, Erazm z Rotterdamu • **Przypomnij sobie lektury:** „Dekameron”, „Sonety”, „Żywoć człowieka poczciwego”, „Krótka rozprawa między trzema osobami...”, „Fraszki”, „Pieśni”, „Treny”, „Pieśń świętojańska o Sobótce”, „Odprawa postów greckich” • **Terminy i pojęcia:** arianie (inaczej: bracia polscy), autotematyzm, esej, *humanitas*, humanizm, fraszka, mecenat, nowela, osobowość renesansowa, parenetyka renesansowa, petrarkizm, pieśń, reformacja, sonet, synkretyzm, tren, utopia • **Tablica chronologiczna** • **Test z epoki**

5. Barok – czas kontrastów 73

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki (*il barocco*, sobór trydencki, manieryzm, sarmatyzm) • **Jak oni myśleli, czyli filozofia:**

Blaise Pascal, Kartezjusz, Gottfried Leibniz

• **Przypomnij sobie lektury i autorów:**

„Makbet”, „Hamlet”, „Świętoszek”,

poezja Jana Andrzeja Morsztyna, Daniela Naborowskiego, Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, „Transakcja wojny chocimskiej”, „Pamiętniki”

• **Terminy i pojęcia:** anafora, antyteza, donkiszoteria, dramat szekspirowski, emblemat, epifora, hiperbola, *horror vacui*, ikon, manieryzm, makaronizm, oksymoron, panegiryk, poezja sowizdrzalska, sylwa, *vanitas* • **Tablica chronologiczna**

• **Test z epoki**

6. Oświecenie – rozum i empiria 91

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki

(wiek myślicieli, rozum – główne narzędzie poznania, umowa społeczna) • **Jak oni myśleli, czyli filozofia:** sentymentalizm,

empiryzm, utylitaryzm, racjonalizm

• **Przypomnij sobie lektury:** „Kandyd, czyli optymizm”, „Monachomachia”, „Ptaszki w klatce”, „Wilcy i jagnię”, „Dewotka”, „Pijaństwo”, „Do króla”, „Chudy literat”, „Laura i Filon”, „Do Justyny. Tęskność na wiosnę” • **Terminy i pojęcia:** ateizm,

bajka, *decorum*, deizm, dydaktyzm, fatalizm, kartezjanizm, klasycyzm, Kuźnica (Kołłątajowska), libertynizm, obiady czwartkowe, oda, pamflet, paszkwil, poemat heroikomiczny, powieść epistolarna, rokoko, satyra • **Tablica chronologiczna** • **Test z epoki**

7. Romantyzm – pomost do irracjonalizmu 109

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki

(indywidualizm, Wiosna Ludów, fascynacja ludowością i Orientem) • **Jak oni myśleli, czyli filozofia:** Johann Gottfried Herder,

Georg Friedrich Hegel, Søren Kierkegaard

• **Przypomnij sobie lektury:** „Faust”, „Cierpienia młodego Wertera”, „Król elfów”,

„Oda do młodości”, „Ballady i romanse”, „Sonety krymskie”, „Dziady część IV”, „Dziady część III”, „Pan Tadeusz”, „Konrad Wallenrod”, „Grób Agamemnona”, „Testament mój”, „Smutno mi, Boże”, „Kordian”, „W Weronie”, „Bema pamięci żałobny rapsod”, „Fortepian Szopena”, „Coś ty Atenom...”, „Nie-Boska komedia” • **Terminy i pojęcia:** ballada, okres burzy i naporu, dramat romantyczny, ironia romantyczna, mesjanizm, osjanizm, poemat dygresyjny, powieść gotycka, powieść poetycka, powieść walterscottowska, prometeizm, providencjalizm, wallenrodyzm, *Weltschmerz*, winkelriedyzm • **Tablica chronologiczna** • **Test z epoki**

8. Pozytywizm – społeczeństwo i praca 133

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki

(praca u podstaw, literatura jako „zwierciadło stojące na gościńcu”, ewolucjonizm i socjologia) • **Jak oni myśleli, czyli filozofia:**

Auguste Comte, John Stuart Mill, Herbert Spencer, Hipolit Taine, scjentyzm, Karol Darwin, marksizm • **Przypomnij sobie**

lektury i autorów: „Zbrodnia i kara”, „Gloria victis”, „Nad Niemnem”, „Kamizelka”, „Lalka”, „Mendel Gdański”, poezja Marii Konopnickiej, Adama Asnyka, „Potop”

• **Terminy i pojęcia:** agnostycyzm, felieton, list, obrazek, opowiadanie, organicyzm, powieść naturalistyczna, powieść realistyczna, powieść tendencyjna • **Tablica chronologiczna** • **Test z epoki**

9. Młoda Polska – nie tylko dekadencja 149

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki

(*spleen* końca świata i uroki *belle époque*, symbolizm) • **Jak oni myśleli, czyli filozofia:**

Henri Bergson, Fryderyk Nietzsche, Arthur Schopenhauer • **Przypomnij sobie lektury**

i autorów: „Jądro ciemności”, poezja Charlesa Baudelaire’a, Kazimierza Przerwy-Tetmajera, Jana Kasprówicza, Leopolda Staffa, „Wesele”, „Ludzie bezdomni”, „Chłopi” • **Terminy i pojęcia:** dekadentyzm, ekspresjonizm, fillister, *fin de siècle*, impresjonizm, katastrofizm, modernizm, neoromantyzm, parnasizm, secesja, synestezja, symbolizm, sztuka dla sztuki • **Tablica chronologiczna** • **Test z epoki**

Zbigniewa Herberta, Stanisława Barańczaka, Mirona Białoszewskiego, księdza Jana Twardowskiego • **Terminy i pojęcia:** *bruLion*, dramat groteskowy, *everyman*, Holokaust, Kolumbowie, literatura faktu, literatura lagrowa, literatura łagrowa, nowomowa, Nowa Fala, poezja lingwistyczna, powieść paraboliczna, socrealizm, turpizm, wiersz biały, wiersz wolny • **Tablica chronologiczna** • **Test z epoki**

10. Dwudziestolecie międzywojenne – różnorodność i eksperyment 167

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki (rozwój techniki i nauki, totalitaryzm, awangarda) • **Jak oni myśleli, czyli filozofia:** – Zygmunta Freuda, behawioryzm • **Przypomnij sobie lektury, grupy poetyckie i autorów:** „Proces”, „Mistrz i Małgorzata”, Skamander, Awangarda Krakowska, Futuryści, poezja Bolesława Leśmiana, „Przedwiośnie”, „Ferdynand”, „Granica” • **Terminy i pojęcia:** autentyści, czysta forma, dadaizm, formizm, groteska, kubizm, Kwadryga, metafora spiętrzona, nadrealizm (surrealizm), oniryzm, strumień świadomości, Żagary • **Tablica chronologiczna** • **Test z epoki**

11. Współczesność – co to właściwie znaczy? 183

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki (powojenny kryzys wartości, poszukiwania nowych form wyrazu: *Nouveau Roman*, realizm magiczny, intertekstualność) • **Jak oni myśleli, czyli filozofia:** egzystencjalizm, postmodernizm • **Przypomnij sobie lektury i autorów:** „Dżuma”, „Opowiadania”, „Inny świat”, „Zdążyć przed Panem Bogiem”, „Tango” poezja Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej, Tadeusza Różewicza,

Praktyczne porady maturalne 205

Egzamin ustny • Jak się odbywa?
• Co jest oceniane? • Stać czy siedzieć?
• Jak się dobrze zaprezentować? • Czego nie robić? • Czy przygotować prezentację multimedialną? • Czy nauczyciel może mi przerwać? • Co to jest literatura przedmiotu i podmiotu? • **Przykładowy plan ramowy do tematów z literatury** • **Egzamin pisemny**
• Ile mam czasu? • Jak wygląda egzamin?
• Od czego zacząć? • Jak jest oceniana praca? • Jak długa musi być praca?
• Czym różni się praca w profilu podstawowym i rozszerzonym? • **Przykładowy konspekt do egzaminu pisemnego**

Indeks osób i postaci literackich 222

Spis ilustracji 234

1. Biblia

– nasz fundament

*Nie bez powodu Biblię, obok dzieł antyku,
uznaje się za jeden z filarów europejskiej kultury.
Jej rola jest bowiem nie do przecenienia, zarówno
dla ludzi wierzących, jak i ateistów.*

Wiedz, gdzie jesteś, czyli wizytówka epoki

Zacznijmy od tego, że dla dwóch religii – judaizmu i chrześcijaństwa, Biblia to Pismo Święte, objawione słowo Boże, spisane ręką człowieka. Biblia stanowi zatem księgę sakralną, a co się z tym wiąże, drogowskaz norm etycznych i moralnych, a także zbiór wzorców osobowych. Jest także w pewnym sensie kroniką, dziełem historycznym, ukazującym nam realia życia dawnych Izraelitów i sąsiednich narodów. Wreszcie Biblia to dzieło literackie, niewyczerpane źródło wątków, toposów i tematów obecnych do dziś w literaturze i różnych gałęziach sztuki. Na aktualność odbioru Biblii wskazują choćby tak popularne ostatnio poszukiwania wszelkich „kodów biblijnych”, co świadczy o tym, że współczesny człowiek nadal potrzebuje nowych interpretacji biblijnej metaforyki. Biblia stanowi również olbrzymi zasób frazeologizmów i cytatów funkcjonujących w mowie potocznej. Z tego źródła pochodzą też liczne gatunki literackie, takie jak: saga rodu, poemat opisowy, psalm, hymn czy przypowieść.

Skąd pochodzi nazwa Biblii? Biblia wywodzi się od greckiego słowa *biblios*, oznaczającego zwój papirusu, tak więc w tłumaczeniu można ją nazwać zwojami czy księgą.

Kiedy powstawała? Prawdopodobnie między XIII w. p.n.e. a I w. n.e. Dzieli się na dwie główne części: Stary i Nowy Testament (od łacińskiego słowa *testamentum* – przymierze). Jest dziełem wielu anonimowych autorów, zwłaszcza Stary Testament, choć według tradycji np. „Psalmy” przypisuje się Dawidowi, królowi izraelskiemu. Inaczej wygląda sprawa, jeśli chodzi o Nowy Testament. Wiemy, że autorami byli uczniowie Jezusa, znamy też ich imiona.

Czy wiesz, że...

Według legendy św. Jan doświadczył wizji na wyspie Patmos, gdzie był zesłany podczas prześladowań pierwszych chrześcijan. Na jej podstawie powstała właśnie „Apokalipsa”.

Księgi Biblii dzielą się na rodzaje: historyczne („Dzieje Apostolskie”), mądrościowe („Księga Hioba”) i prorockie („Apokalipsa* św. Jana”). Z kolei wewnętrzna struktura Biblii zaczyna się od wersetu. Wersety łączą się w rozdziały, a te w księgi. Język dzieła jest specyficzny – pełen patosu i podniosłości, obfituje w paralelizmy składniowe i szyk przestawny zdania. Jest ono napisane w trzech językach: hebrajskim, aramejskim oraz greckim.

W symbolice judeo-chrześcijańskiej „czwórka” może oznaczać m.in. cztery żywioły, cztery ewangelie, cztery rzeczy ostateczne (śmierć, sąd, niebo i piekło).

Najważniejsze przekłady Biblii to:

Septuaginta – nazwa pochodzi od liczby tłumaczy (siedemdziesięciu), którzy mieli przełożyć tekst na język grecki.

Wulgata – łacińska translacja z IV w., autorstwa św. Hieronima.

Biblia Jakuba Wujka – XVI-wieczne tłumaczenie na język polski dokonane przez jezuitę, Jakuba Wujka.

Biblia Tysiąclecia – zbiorowy przekład Pisma Świętego z języków oryginalnych na polski, po raz pierwszy wydany w latach 60. XX w.

Jak oni myśleli, czyli filozofia

W przypadku Biblii trudno mówić o filozofii jako takiej, gdyż cała biblijna myślenie jest przesiąknięta podejściem religijnym. Można odnaleźć w niej charakterystyczne spojrzenie na świat. Zawiera też określony system wartości. Biblia propaguje mono-teizm, czyli wiarę w jednego Boga i to rozumianego osobowo. Bóg jest najwyższym Stwórcą, który powołał do istnienia świat z nicości siłą swojej woli, miłości i Słowa-*Logosu*. Stworzył też człowieka na swój obraz i podobieństwo i obdarzył go wolną wolą.

* Wyjaśnienia tak zaznaczonych słów znajdziesz na końcu każdego rozdziału w dziale „Zapamiętaj! Terminy i pojęcia”.

Warto zaznaczyć, że nieco inny jest wizerunek Boga w Starym i w Nowym Testamencie. Bóg Izraelitów to surowy i wymagający sędzia, który poddaje ludzi próbom (Abraham i Hiob), a na nieposłusznych zsyła kary (zniszczenie Sodomy i Gomory, Potop). Żąda on od człowieka absolutnej wiary, pokory i posłuszeństwa. W zamian roztacza nad nim opiekę i zawiera przymierze z narodem wybranym. Daje też ludziom Dekalog, czyli 10 przykazań, wskaźników moralnych, gwarantujących prawidłowe życie społeczne – złem jest kradzież, kłamstwo czy zabójstwo, a także kult innych bożków. Dekalog do dziś obowiązuje zarówno Żydów, jak i chrześcijan.

W Nowym Testamencie oblicze Boga zmienia się. Staje się On bliższy człowiekowi. Jest raczej miłosiernym Ojcem, który daje ludziom swojego ukochanego Syna, aby przez cierpienie na krzyżu odkupił ich winy. W ten sposób przymierze zostaje rozszerzone na całą ludzkość. Każdy może dostać zbawienia. Głównym nakazem staje się przykazanie miłości bliźniego.

Interesujące przesłanie filozoficzne wynika natomiast z Księgi Koheleta. Otóż wszystko co ziemskie, to „marność nad marnościami”, ważne jest tak naprawdę zbawienie i „życie w Panu”. I właśnie niebiańska perspektywa ludzkiego losu jest jednym ze specyficznych wskazań tej świętej księgi.

Czy wiesz, że...

Słowo *kohelet* nie jest nazwą własną, ale oznacza publiczną funkcję mówcy i proroka.

Interpretacje. Przypomnij sobie lektury

Stworzenie świata

Najważniejszy jest początek, czyli stworzenie świata. Powstał on z nicości, a powołał go do istnienia Pan siłą swojej woli. Akt stworzenia odbywa się poprzez Słowo-*Logos*, mające moc stwórczą. Bóg, krok po kroku, przez sześć dni oddziela światło od ciemności, wody od nieba i ziemi, tworzy rośliny, zwierzęta, a wreszcie szóstego

dnia człowieka na swój obraz i podobieństwo. Daje mu całą ziemię w posiadanie, aby czynił ją sobie poddaną. Bóg jest zadowolony ze swego dzieła, co podkreślają słowa: „I widział Bóg, iż było dobre”. Siódmy dzień tygodnia to dzień boskiego odpoczynku, a więc dzień święty.

Abraham i Izaak

Pan błogosławi na starość Abrahamowi i jego żonie, Sarze, jedynym synem, Izaakiem. Pewnego dnia żąda jednak niebywałego dowodu posłuszeństwa: rozkazuje Abrahamowi pójść na górę Moria i złożyć tam Izaaka w ofierze. Abraham nie dyskutuje z Bogiem. Jest gotów spełnić jego wolę. Jednak anioł powstrzymuje rękę Abrahama, a w krzewach pojawia się baranek na ofiarę. W nagrodę za tak absolutne posłuszeństwo Bóg obiecuje swemu słudze licznych potomków i to, że będą oni w posiadaniu wielu ziem. Tak właśnie Pan zawarł przymierze z narodem Izraela.

Psalmy

Jest to 150 pięknych utworów lirycznych, przypisywanych w większości królowi Dawidowi. Psalmy dzielą się na: błagalne, pochwalne, dziękczynne, mądrościowe i pokutne. Naród Izraela zwraca się w nich do Boga, dawcy praw i mądrości, z prośbami oraz podziękowaniami. Psalmy mają charakter modlitewno-hymniczny. Występują w nich liczne epitety opisujące Boga, metafory, porównania i paralelizmy składniowe. Jeden z najsłynniejszych psalmów to „Z głębokości wołam do ciebie, Panie”. Psalmy przekładali na język polski m.in. Jan Kochanowski i Czesław Miłosz.

Księga Koheleta (Eklezjastesa)

Kohelet był to mędrzec, prorok przemawiający na zgromadzeniach, jego słowa uznawano za natchnione. Księga zawiera rozważania nad sensem ludzkiego życia i pytania o szczęście. Autor neguje wartość rzeczy doczesnych (bogactwo, pracę, uciechy), bo wszystko jest ulotne i przemijające, wszystko, co ziemskie to *vanitas vanitatum*, czyli „marność nad marnościami”. Życie ludzkie jest „dniem najemnika”, pełnym

trudu, wysiłku, zakończonym niechybną śmiercią. Wszystko w życiu ma swój czas, ale jednocześnie wszystko też przemija. Dlatego należy godzić się z tym, co spotyka człowieka i ufać Bogu.

Księga Hioba

Hiob to prawy, szlachetny, a także zamożny człowiek, któremu sprzyja Bóg. Pan zakłada się z Szatanem o to, że pomimo ciężkiej próby Hiob pozostanie mu wierny. Szatan więc zabiera Hiobowi bydło i winnice, jego dzieci giną, a on sam zostaje porażony trądem. Ludzie odwracają się od niego, sądząc, że jest wielkim grzesznikiem. Hiob nie traci jednak wiary, zaczyna natomiast dyskutować z Bogiem, zarzucając mu niesprawiedliwość (słynny motyw „wadzenia się z Bogiem”). Za to że dochował wierności Panu, wszystko co stracił, zostaje mu zwrócone. Hiob stał się symbolem niezawinionego cierpienia, a „hiobowa wieść” oznacza nagłą, złą wiadomość.

Na obrazie Ilji Riepina *Hiob i przyjaciele* (1869) przedstawieni są pocieszyciele nieszczęśnika, tzw. hiobowy przyjaciel to człowiek, który chcąc nas podnieść w trudnej chwili na duchu, przekonuje, że całe zło wynikało z naszej winy.

Pieśń nad pieśniami

Jest to utwór liryczny z elementami dialogu, będący zarazem parabolą. Gdy czytamy go dosłownie, mamy do czynienia z przepięknym erotykiem. Oblubienica poszukuje swego ukochanego w całej Jerozolimie. Znajduje go i cieszy się z nim pełnią szczęścia. Kochanek wychwala w słowach pełnych zachwytu jej zalety i urodę: „Cała piękna jesteś przyjaciółko moja i nie ma w tobie skazy”. Można jednak ten

utwór odczytać metaforycznie, jako relację Boga-Oblubieńca z narodem wybranym lub nawet jako dążenie duszy ludzkiej-Oblubienicy do miłości Chrystusa.

Nowy Testament – Przypowieści

Według Ewangelii wygłaszał je Jezus, aby przybliżyć ludziom prawdy wiary. Przypowieść składa się z warstwy dosłownej, najczęściej fabularnej, oraz przenośnej, która zawiera uniwersalne przesłanie moralne.

Przypowieść o synu marnotrawnym. Pewien ojciec miał dwóch synów. Jeden gospodarował razem z nim, zaś drugi wziął należny mu majątek i ruszył w świat. Z powodu swej lekkomyślności popadł w biedę. Postanowił więc wrócić do rodzinnego domu. Ojciec wybaczył mu całe zło i przyjął go z wielką radością. Wyprawił nawet ucztę na jego cześć. Przypowieść odnosi się do ojcowskiej miłości Bożej, która wszystko wybacza i cieszy się z każdego nawróconego grzesznika.

Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie. Samaria i Izrael były w stanie wojny. Pewien podróżujący Izraelita zostaje obrabowany i ciężko ranny. Ani kapłan, ani sługa świątynny nie udzielają mu pomocy. Czyni to dopiero Samarytanin. Jest to wskazówka dla nas wszystkich, jak powinniśmy postępować wobec drugiego człowieka, nie zważając na dzielące nas różnice.

Apokalipsa św. Jana

Jest to prorocza wizja końca świata i czasów ostatecznych. Według legendy Jan spisał ją na wygnaniu na wyspie Patmos. To najbardziej tajemnicza księga Biblii, obfitująca w liczne znaki, liczby magiczne i symbole. Przedstawia czasy przed końcem świata, gdy panuje Bestia, opisuje

Czy wiesz, że...

Następujące frazy i przysłowia mają rodowód biblijny: „nic nowego pod słońcem”, „nikt nie jest prorokiem we własnym kraju”, „kto nie pracuje, ten nie je”, „oko za oko, ząb za ząb”.

Sąd Ostateczny i wreszcie nadejście Nowego Jeruzalem. Najbardziej znany wątek z tej księgi stanowi obraz czterech jeźdźców, którzy przynoszą głód, zarazę, wojnę i śmierć. Inny znany motyw to liczba 666 jako znak Bestii. Znane są też cztery symboliczne zwierzęta: lew, wół, orzeł i zwierzę z ludzką twarzą. Apokalipsa mówi też o Armagedonie, czyli zagładzie. Właśnie od pełnych grozy i przerażających opisów wzięły swą nazwę **sceny apokaliptyczne**.

Zapamiętaj! Terminy i pojęcia

apokalipsa

Proroctwo, wypowiedź biblijna, opisująca tajemnice czasów ostatecznych i wyjaśniająca sens dziejów ludzkości i świata.

apokaliptyczne sceny

Przerażające, pełne grozy opisy końca świata i ostatecznej zagłady.

Arka Noego

Statek, który razem z synami zbudował Noe, aby przetrwać Potop.

gałązka oliwna

Znak dobrych wiadomości.

Judaszowe srebrniki

Symbol zdrady i sprzedajności; Judasz pocałunkiem wskazał Jezusa oprawcom, za co otrzymał 30 srebrnych monet.

Kanaan

Ziemia Obiecana, kraina mlekiem i miodem płynąca, którą Bóg przyrzekł Izraelitom. Wędrowali do niej przez 40 lat z Egiptu.

Gołębica, powracająca na arkę z gałązką oliwną, zapowiadała opadanie wód Potopu.

Kainowe piętno

Znak na czole, którym Bóg naznaczył Kaina, zabójcę swego brata, Abla, po czym przeklął całe plemię bratobójcy.

kolos na glinianych nogach

Coś pozornie wielkiego i potężnego, w rzeczywistości opierającego się na nietrwałych podstawach; kolos przyśnił się Nabuchodonozorowi II, władcy Babilonu.

Mane, Tekel, Fares

Są to tajemnicze słowa, które ukazały się podczas uczty na ścianie pałacu babilońskiego króla, Baltazara. Wieściły zagładę Babilonu.

mana z nieba

W przenośni – cudowna pomoc, ratunek; Bóg zesłał mannę głodującym na pustyni Izraelitom.

miska soczewicy

Metafora oznaczająca oddanie za bezcen czegoś wartościowego; lekko-myślny Ezaw wyrzekł się za nią prawa, jakie przysługiwało pierworodnemu synowi.

plagi egipskie

Dziesięć klęsk, które Bóg zesłał na Egipt; m.in. szarańcza i ciemności. Wyrażenie to oznacza bolesne doświadczenia.

Według Biblii manna (bardzo drobna kasza z pszenicy) była codziennie zsyłana z nieba Izraelitom w czasie ich czterdziestoletniej wędrówki przez pustynię Synaj. W Starym Testamencie czytamy, że była: „jako ziarno kolendra biała”.

Salomonowy wyrok

Mądre i sprawiedliwe rozstrzygnięcie sporu: gdy dwie kobiety kłóciły się o dziecko, król Salomon polecił przeciąć chłopca i każdej z nich dać należną jej część. Jedna z kobiet wolała oddać dziecko drugiej, niż zadać mu śmierć. W ten sposób okazało się, że jest prawdziwą matką.

Sodoma i Gomora

Dwa miasta nieprawych ludzi, zniszczone za karę przez aniołów wysłanych przez Boga. Sodoma i Gomora są symbolem niemoralności.

umywanie rąk

Obmywając dłonie Poncjusz Piłat pokazał, że nie chce mieć nic wspólnego z wyrokiem, jakiego wobec Jezusa domagał się tłum; wyrażenie „umywać ręce” oznacza uchylanie się od odpowiedzialności.

wdowi grosz

Uboga wdowa złożyła w świątyni skromną ofiarę, która jednak miała większą wartość niż bogate dary, bo pochodziła ze szczerego serca.

zamienić się w słup soli

Wbrew ostrzeżeniom żona Lota odwróciła się, by zobaczyć zagładę Sodomy i z przerażenia zamieniła się w słup soli.

Wieża Babel

Kiedy ludzie chcieli wznieść wieżę sięgającą nieba, Bóg pomieszał im języki, żeby nie mogli dokończyć dzieła. Zwrotu „Wieża Babel” używa się, mówiąc o zbiorowisku różnych języków.

Biblia. Kalendarium

Literatura i kultura	Wydarzenia historyczne
	XIX w. p.n.e. to stulecie, w którym żyje Abraham, praojciec narodu żydowskiego
	XIII w. p.n.e. Mojżesz wyprowadza Izraelitów z Egiptu
	IX w. p.n.e. królem Izraela jest Salomon, syn Dawida
VIII-VI w. p.n.e. powstają psalmy biblijne i pisma proroków	
V w. p.n.e. spisana zostaje Księga Hioba	
IV w. p.n.e. powstaje Pieśń nad pieśniami	
III w. p.n.e. na ten czas datuje się Księgę Koheleta	
I w. n.e. ewangeliści piszą Nowy Testament	I w. n.e. w Galilei działa i głosi swoje nauki Jezus z Nazaretu
IV-V w. n.e. ustalone zostają kanoniczne teksty Pisma Świętego	